

УЧАСТЬ БАНКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Досліджено інноваційні процеси регіонального бізнесу при реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку регіону. Обґрунтовано доцільність інтеграції банківського і страхового бізнесу з метою активізації інноваційних процесів у регіоні.

The article studies the innovation processes of the regional business in formation of innovation and investment strategy of the regional development. It is grounded the necessity of the bank and insurance business integration with the purpose of the regional innovation processes' activation.

Ключові слова: банківська система, інноваційна діяльність, інноваційно-інвестиційні проекти, інноваційно-інвестиційна стратегія розвитку регіону, регіональні банки.

Keywords: banking system, innovation activity, innovation and investment projects, innovation and investment strategy of the regional development, regional banks.

Будь-яка економічна система має містити в собі «атакуючу інноваційну складову», в іншому разі вона опиниться в ар'єргарді світового прогресу. В Україні є всі підстави для інноваційного розвитку – збереглася розвинута фундаментальна наука, кваліфіковані кадри. Разом з тим, вітчизняна наука працює здебільшого на зовнішні замовлення, а потреби споживчого ринку в сучасній високотехнологічній продукції задовольняє переважно імпорт. Налагодження ж власного виробництва сучасної продукції потребує значних інвестицій. Однак ні банківська система, ні фондовий ринок не забезпечують фінансовими ресурсами розширене відтворення – основними джерелами інвестицій залишаються держава та власні кошти суб'єктів економічної діяльності [1].

Що стосується вкладень у науку, то підприємницький капітал практично не бере участі в її розвитку. З іншого боку, у ринковій економіці існують досить ефективні механізми мобілізації ресурсів з різних джерел та їх скерування у виробничі інвестиції. Одним з таких механізмів є банківські інвестиції. На сьогодні кредити банків інвестиційного характеру становлять 13% [2]. Це надто малий обсяг у джерелах фінансування інвестицій, адже беручи до уваги ступінь зносу основних фондів (більше 60%) і потребу інвестицій у різні галузі економіки (100 млрд.), стає очевидним, що інноваційно-інвестиційна стратегія має стати визначальною в економічній стратегії держави.

За теорією економічних криз М. І. Туган-Барановського, використання застарілої техніки і технології спричиняє поглиблення економічних криз із загостренням інфляційних процесів, зростання безробіття та інших супутніх симптомів, характерних для спаду виробництва. І навпаки, у період своєї найбільшої віддачі технічні інновації є діючим важелем піднесення економіки [3].

Провідними вітчизняними дослідниками у вирішенні згаданої проблеми є І. Алексєєв, В. Александрова, О. Алимов, Ю. Бажал, О. Барановський, П. Беленький, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Долішній, М. Козоріз, В. Корнєєв, О. Кузьмін, С. Онишко, Л. Федулова, А. Чухно. Однак практика показала, що сьогодні банківська система не задовольняє вимог інноваційноорієнтованої економіки та не спроможна повністю реалізувати наявний потенціал для реалізації інноваційної стратегії держави.

На сьогоднішньому етапі економічного розвитку в умовах зменшення обсягів державних інвестицій банки повинні зайняти місце головних інвесторів економіки. Особливої уваги при цьому потребують інноваційні процеси регіонального бізнесу, розвиток котрих залежить від дієвості існуючого кредитного механізму. Пропонована стаття є спробою гармонізації цих процесів.

Розвиток регіонального бізнесу має реальні можливості зростання і може повніше використовувати всі доступні йому ресурси та традиції краю. Безперечно, основні питання впровадження нових технологій, відродження традиційних виробництв на нових підходах, розроблення форм і методів їх використання залишаються в компетенції керівників підприємств, але сам підприємець може бути не в змозі впровадити інновації: йому може не вистачити коштів, можливостей, знань про існуючі практичні методи, нагромаджених у цій сфері. Тому держава повинна удосконалювати свою інноваційну політику на всіх рівнях управління.

Акцентування уваги на регіональному інноваційно-інвестиційному розвитку зумовлюється такими обставинами:

– по-перше, регіональна інноваційна діяльність у кінцевому результаті вигідна не тільки підприємцю, який впроваджує новітні технології, а й регіону загалом. Ефективний розвиток місцевого товаровиробника дасть змогу розвивати регіональний бізнес, підвищити його конкурентоспроможність, зайнятість, рівень життя населення. Держава також є зацікавленою стороною, адже, одержуючи податки та відрахування, вона виграє від економічного розвитку своїх суб'єктів та їх конкурентоспроможності;

– по-друге, регіональна орієнтація інноваційно-інвестиційної активності дасть змогу повніше й ефективніше використовувати можливості, закладені на місцях. Більш того, вступ України до СОТ і поглиблення міжнародної конкуренції внаслідок глобалізації потребують повнішого використання всього наявного потенціалу;

– по-третє, регіон передусім зацікавлений у пріоритетному розвитку інновацій і залученні інвестицій на свою територію, адже це безпосередньо впливає на рівень життя населення, стан регіонального бюджету та загальні перспективи розвитку;

– по-четверте, безперечна вигода від розробки та впровадження новітніх технологій та залучення інвестицій є у товаровиробників з огляду на потребу прискореного розвитку, посилення своїх ринкових та фінансових можливостей.

Особливістю інвестиційної діяльності в Україні є те, що вона відбувається за умов скорочення сировинної бази, зростання дефіциту фінансових ресурсів та інших соціально-економічних проблем. З іншого боку, інвестиційна діяльність є одним з найбільш складних і ризикових видів бізнесу. До суттєвих чинників, що не сприяють її розвитку в Україні, слід зарахувати такі, як: недостатня економічна ефективність підприємств, слабкий захист капіталу, відсутність ринкової інфраструктури та дієвих механізмів щодо надання та повернення капіталу.

Для реального впровадження інноваційно-інвестиційних проектів на загальнодержавному і регіональному рівнях існує система забезпечення, яка, перш за все, складається із фінансового, кредитного, венчурного, страхового, лізингового, податкового механізмів. Якщо фінансовий та кредитний механізми задіяні на початковій стадії здійснення інноваційно-інвестиційних процесів, то венчурний і лізинговий механізми – при реалізації або впровадженні проектів.

Найбільш активним і водночас ефективним способом інноваційного розвитку є венчурний бізнес, під яким розуміють вид бізнесу, орієнтований на практичне використання технічних та технологічних новинок, результатів наукових досліджень, ще не апробованих на практиці. Венчурний бізнес є досить ризиковим, хоча і передбачає, можливо, більш високий ступінь віддачі й ефективності. Тому для організації венчурного бізнесу, який є формою реалізації інноваційно-інвестиційної діяльності, необхідно, перш за все, налагодити контакти зі спеціалістами, які могли би проводити відповідні дослідження. Україна за своїм науковим потенціалом входить до першої десятки провідних країн світу за кількістю фахівців з вищою освітою, але лише третина з них працює за набутим фахом, тобто творчий потенціал фахівців використовується в межах 30–35%. Наявний потенціал спеціалістів, які отримали учені ступені кандидатів та докторів наук, використовується також неефективно через невідповідність рівня технічної, лабораторної, інформаційної, патентної інфраструктури, необхідної для сучасних досліджень, експериментів і доведення нових розробок до їх впровадження у виробництво. Тому важливою умовою розвитку наукової діяльності в регіоні є наявність відповідних наукових та академічних інститутів. Саме роль адміністрації регіону полягає у стимулюванні розробки напрямів таких досліджень, створенні науково-аналітичних центрів та залученні провідних вчених до відповідних досліджень. Однак запропонована схема потребує певної конкретизації в частині фінансування інвестицій. Враховуючи те, що будь-яка інноваційна діяльність супроводжується певним рівнем ризику, видача кредиту на такі цілі потребує певних гарантій повернення. Очевидно, що таким запобіжним засобом може виступати страхова система. Зарубіжна практика взаємодії та інтеграції банківського і страхового бізнесу зводиться до трьох напрямів:

– на основі угоди про співробітництво без створення юридичної особи – при цьому інтереси банків полягають у залученні коштів страхової компанії на депозити, а відповідно, страхової компанії – страхування кредитних ризиків клієнтів банку;

– на основі спільних акціонерів банку та страхової компанії, що дає змогу диверсифікувати вкладення капіталу в найбільш прибутковий бізнес;

– створення правлінням комерційного банку страхової структури (володінням контрольним пакетом акцій), яка здійснює страхування різних ризиків клієнтів банку.

Кожна із наведених форм потребує розробки та реалізації загальних фінансових програм, в яких визначаються напрями взаємодії, нові фінансові продукти, пропонувані клієнтам, умови їх реалізації тощо.

Взявши за основу типи співробітництва між банками та страховими компаніями, регіональна адміністрація може виступати ініціатором та організатором розвитку інноваційних процесів. Загальновідомо, що страховий бізнес в Україні тільки набирає «обертів», і основну питому вагу страхових договорів становлять договори, укладені в обов'язковому порядку. Тому регіональні органи влади на перших порах можуть ініціювати організацію регіональних страхових компаній, які би здійснювали страхування інновацій. Метою запропонованої страхової системи, яка працюватиме у цій сфері, є створення постійно діючого фонду, який поповнюватиметься частково за рахунок страхувальників, а частково – за рахунок коштів регіону, які перераховуватимуться під конкретні проекти.

З огляду на зменшення державних інвестицій роль банківських інвестицій, особливо в інноваційно-інвестиційній стратегії розвитку регіонів, має зростати. На сьогодні банки володіють суттєвими фінансовими важелями та значним грошовим капіталом. Водночас, задовольняючи інтереси виробників, вони виступають посередниками у відносинах між промисловістю і торгівлею, сільським господарством та населенням. Таким чином, діяльність банків тісно пов'язана з потребами відтворення. Проте кредитне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності і в масштабах регіону, і на рівні держави є на сьогодні недостатнім та проблематичним.

Щодо регіональних проблем участі банків в інноваційно-інвестиційній діяльності, то слід зауважити, що відсутність місцевих банків – юридичних осіб у 10 регіонах України [2], нерівномірність їх територіального розташування призводять до зниження ефективності їх інвестиційної діяльності. Адже у половині регіонів, де відсутні банки – юридичні особи, спостерігається відплив коштів, у т. ч. довгострокового характеру. Очевидно, що адміністративними заходами цей процес не зупинити, тому необхідно посилювати співпрацю між регіональними банками та муніципальними органами і у формі обслуговування місцевих бюджетів, і регіональної інфраструктури, включаючи житлово-комунальне господарство регіону. Саме регіональні банки мають стати економічною опорою розвитку регіону, адже:

– по-перше, вони зацікавлені у розвитку регіону, тому що їх розвиток залежить повною мірою від його економічного потенціалу;

– по-друге, ці банківські установи знають клієнтуру регіону і можуть враховувати її особливості при розробці інвестиційної політики;

– по-третє, знаходячись у цьому регіоні, вони можуть тісніше співпрацювати з муніципальними органами влади щодо пріоритетності інвестування;

– по-четверте, така співпраця з місцевими органами влади дасть можливість, з одного боку, залучати акціонерів банку, а з іншого – розробляти ефективні схеми інвестиційного кредитування через страхування, гарантію тощо;

– по-п'яте, з огляду на індивідуальну співпрацю з потенційними клієнтами банки здатні, з одного боку, залучати кошти, які надходять від заробітчани і безризиково їх інвестувати, а не «вимивати» кошти із регіонів з низькою інвестиційною привабливістю.

Дієвим механізмом активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні має стати створення механізму венчурного фінансування та залучення до його функціонування страхових компаній і регіональних банків.

Очевидно, що муніципальні банки не обов'язково мусять бути великими, адже їхня основна функція – обслуговування середнього та дрібного бізнесу. Як показує вітчизняна і зарубіжна практика, саме венчурна та інноваційна системи найбільш ефективні в сучасних умовах реалізації регіональної інноваційно-інвестиційної стратегії щодо середніх та малих підприємств. Більш того, наявність малих і середніх місцевих банків значно зменшить монополізм великих банків в обслуговуванні регіональних клієнтів. Дійсно, якщо проаналізувати концентрацію банківських активів, то близько 50% їх сконцентровано у великих банках та столичному регіоні [2]. Така концентрація і є джерелом системних ризиків у банківській системі. виправити таку ситуацію означає повернути хоча би частину фінансових потоків до їх регіональних джерел, що певною мірою дасть місцевим банкам можливість економічного зростання за обсягами активів і за обсягами капіталу. Створення регіональних (місцевих) банків має відбуватися за участю місцевих органів влади, а їх оптимальну кількість визначатиме ринок банківських послуг.

Підсумовуючи, можна зробити такі висновки:

– у регіональному розвитку пріоритетним напрямом є інноваційно-інвестиційна діяльність суб'єктів ринку, забезпеченням якої мають виступати венчурний, фінансовий, кредитний, податковий та лізинговий механізми;

– важливу роль у кредитному забезпеченні такого розвитку мають займати банківські установи, які працюють у цьому регіоні;

– слабка інвестиційна активність банків у регіональному розвитку зумовлена рядом причин, зокрема: нестачею довгострокових ресурсів, суттєвими диспропорціями у регіональному розвитку банківської системи та недосконалістю їх структури; слабким рівнем розвитку співпраці між банками і регіональними органами влади та місцевого самоврядування;

– шляхами вирішення зазначених проблем і, відповідно, заходами для активізації інвестиційної діяльності в регіонах є: сприяння розвитку регіональних банків; створення регіональних робочих груп з участю банківських працівників, науковців та місцевих органів влади; створення в регіонах венчурно-інноваційних груп.

Література

1. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій / Б. Л. Луців. – Тернопіль : Екон. думка : Карт-бланш, 2001. – 318 с.
2. Статистика [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.
3. Фесун А. О. Роль функцій інвестування інновацій в економічному зростанні / А. О. Фесун // *Фінанси України*. – 2007. – № 6. – С. 46–53.